

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.01: 373.5: 373.3

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14580114>

Формування лідерських навичок учнів у процесі міжпредметної інтеграції

Єрмак Тетяна Миколаївна

аспірантка Інституту педагогіки НАПН України, директорка Ліцею № 157 м. Києва, 02000 Київ, Оболонський проспект, 12В, тел.: 044 418 7508, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0957-8664>

Прийнято: 18.12.2024|Опубліковано: 29.12.2024

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю сучасної освіти у формуванні лідерських навичок учнів, які відповідають актуальним викликам глобалізації, стрімкому розвитку технологій та змінним соціальним реаліям. Лідерські навички, такі як критичне мислення, ініціативність, комунікабельність і здатність до командної роботи, є ключовими чинниками особистісного становлення, соціалізації та конкурентоспроможності учнів у сучасному світі. Використання міжпредметної інтеграції в освітньому процесі виступає дієвим інструментом для створення умов, що сприяють комплексному розвитку зазначених компетенцій, забезпечуючи формування в учнів цілісного світогляду та здатності до вирішення складних міждисциплінарних завдань. **Мета статті** – визначити потенціал міжпредметної інтеграції мистецтва, інформатики та англійської мови у формуванні лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти. **Методи дослідження:** аналіз наукових

публікацій і нормативно-правових документів з проблеми міжпредметної інтеграції та формування лідерських навичок, спостереження за освітнім процесом, узагальнення практичного досвіду впровадження проектної діяльності. **Результати дослідження:** у статті обґрунтовано значення міжпредметної інтеграції у формуванні лідерських навичок учнів, таких як ініціативність, креативність, критичне мислення, комунікабельність та здатність працювати в команді. Описано приклад реалізації інтегрованого проекту «Замки та фортеці української спадщини», який спрямований на розвиток громадянської свідомості, соціальних і цифрових компетенцій. У проекті поєднано дослідження культурно-історичної спадщини, створення інформаційних буклетів із використанням цифрових технологій та презентацію результатів англійською мовою. **Висновки:** міжпредметна інтеграція сприяє формуванню системного мислення, розвитку творчих здібностей та навичок лідерства, необхідних для успішної адаптації учнів до сучасних викликів. Інтеграція змістів мистецтва, інформатики й англійської мови розширює можливості учнів для самореалізації та підвищує ефективність освітнього процесу.

Ключові слова: лідерство, лідерські навички, міжпредметна інтеграція, проектна діяльність, мистецтво, інформатика, англійська мова

Formation of leadership skills of students in the process of interdisciplinary integration

Iermak Tetiana

PhD student of the Institute of Pedagogy The National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, director of the Educational complex Lyceum № 157 of Kyiv, 02000 Obolonsky prospect, 12 B, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0957-8664>

Abstract. The relevance of this research is determined by the need for modern education to foster students' leadership skills that align with the challenges of globalization, rapid technological advancements, and evolving social realities. Leadership skills such as critical thinking, initiative, communication, and teamwork are key factors in students' personal development, socialization, and competitiveness in today's world. The use of interdisciplinary integration in the educational process serves as an effective tool for creating conditions that promote the comprehensive development of these competencies, ensuring the formation of students' holistic worldview and their ability to address complex interdisciplinary tasks. **The aim of the article** is to determine the potential of integrating arts, computer science, and English language in fostering leadership skills among students of general secondary education institutions. **Methods:** The study employed an analysis of scientific publications and regulatory documents on interdisciplinary integration and leadership skill development, observations of the educational process, and generalization of practical experience in implementing project-based activities. **Results:** The article substantiates the significance of interdisciplinary integration in forming students' leadership skills, such as initiative, creativity, critical thinking, communication, and teamwork. An example of implementing the integrated project «Castles and Fortresses of Ukrainian Heritage» is provided. This project focuses on developing civic awareness, social, and digital competencies. It combines the study of cultural and historical heritage, the creation of informational booklets using digital technologies, and the presentation of results in English. **Conclusions:** Interdisciplinary integration promotes the development of systemic thinking, creative abilities, and leadership skills essential for students' successful adaptation to modern challenges. The integration of arts, computer science, and English content expands students' opportunities for self-realization and enhances the efficiency of the educational process.

Keywords: leadership, leadership skills, interdisciplinary integration, project-based activities, arts, computer science, English language

Постановка проблеми. Формування лідерських навичок учнів є важливою складовою сучасної освіти, спрямованої на підготовку компетентних і соціально активних особистостей. У сучасних умовах глобалізації та швидкого розвитку технологій виникає потреба в лідерах, здатних до ефективної взаємодії, критичного мислення та прийняття відповідальних рішень. Лідерські навички не лише сприяють особистісному розвитку учнів, але й визначають їх конкурентоспроможність на ринку праці та здатність адаптуватися до змін.

Міжпредметна інтеграція є важливим педагогічним підходом, який об'єднує знання з різних предметних областей для вирішення комплексних завдань. Використання цього підходу в освітньому процесі сприяє підвищенню мотивації учнів та створенню умов для розвитку їх лідерських якостей. Учні отримують можливість брати на себе відповідальність за реалізацію спільних проектів, проявляти ініціативу та працювати в командах – важливих компонентах лідерства.

Нормативно-правові документи, що регулюють освітній процес, визначають основні напрямки інтеграції міжпредметних компонентів, розвитку ключових компетентностей та формування лідерських навичок учнів, підкреслюючи важливість створення умов для особистісного розвитку та активної участі учнів у колективній діяльності. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [1] визначає вимоги до змісту освіти, інтеграції міжпредметних компонентів та розвитку ключових компетентностей учнів. Цей стандарт орієнтує на формування умінь, необхідних для роботи в команді, ініціювання нових ідей і прийняття відповідальності – навичок, властивих лідерам. Концепція «Нова українська школа» [2] конкретизує стратегію

модернізації освітньої системи, акцентуючи на особистісно орієнтованому навчанні, розвитку критичного мислення та комунікативних навичок, а також умінні інтегрувати знання з різних галузей. Проектна діяльність, інтегровані курси і методики, що сприяють поєднанню теорії і практики, відіграють важливу роль у реалізації цієї стратегії. Інструктивно-методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році [3] надають практичні поради для педагогів щодо організації інтегрованих занять. Вони також визначають, як створювати освітнє середовище для колаборації учнів та використовувати сучасні технології для стимулювання їх ініціативності та відповідальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначальними для нашого дослідження стали праці В. Ковальчука, присвячені створенню сприятливого навчального середовища [4] та побудові ефективних уроків [5], а також авторські роботи, спрямовані на формування лідерських навичок учнів [6; 7; 8]. Особливу увагу заслуговують дослідження міжпредметної інтеграції, здійснені О. Барановською [10; 11], Т. Засекіною [12], а також В. Лучко, І. Житарюком і В. Лучком [13]. Визначені напрями досліджень формують теоретичну базу для реалізації інноваційних підходів до організації навчання, спрямованих на розвиток гармонійно розвиненої особистості, здатної до критичного мислення, співпраці, самостійного здобуття знань та адаптації до швидкозмінних умов. Інтеграція цих підходів у навчальний процес забезпечує можливість формування компетентностей, які відповідають викликам сучасної освіти та суспільного життя.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри існуючий формат наукових досліджень, на нашу думку, відсутній системний підхід до вивчення міжпредметної інтеграції мистецтва, інформатики та

англійської мови, а також її впливу на формування лідерських навичок учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Сучасні дослідження, як правило, розглядають ці дисципліни окремо, що обмежує можливості для комплексного аналізу інтеграції їхніх змістів. Враховуючи значущість міжпредметної інтеграції для розвитку учнів, необхідно здійснити глибший аналіз того, як синергія цих предметів може сприяти розвитку важливих лідерських якостей, таких як креативність, комунікабельність, критичне мислення та здатність до саморозвитку. Дослідницький внесок полягає у розробленні міждисциплінарного проєкту «Замки та фортеці української спадщини», який спрямований на формування лідерських навичок учнів. Проєкт інтегрує знання з мистецтва, інформатики та англійської мови, забезпечуючи комплексний підхід до розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначити потенціал міжпредметної інтеграції мистецтва, інформатики та англійської мови у формуванні лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти.

Основними завданнями є:

- Розкрити сутність міжпредметної інтеграції як сучасного педагогічного підходу
- Описати приклад впровадження інтегрованого проєкту та його роль у формуванні лідерських навичок учнів.
- Оцінити вплив міжпредметної інтеграції на розвиток когнітивних, соціальних, особистісних та громадянських компетентностей учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема інтеграції на міжпредметному рівні є значущою як для теоретичного, так і для практичного аспектів освіти. Її актуальність зумовлена новими соціальними вимогами, які ставляться перед сучасними закладами

загальної середньої освіти, а також змінами в науці і виробництві в умовах глобалізації [13].

Міжпредметна інтеграція в школі є сучасним підходом до організації навчання, що передбачає об'єднання знань, навичок і компетенцій з різних навчальних дисциплін для створення цілісного уявлення про явища або проблеми. Цей підхід не лише сприяє ефективному засвоєнню матеріалу, а й допомагає учням розвивати системне мислення, міждисциплінарні зв'язки, творчі здібності та лідерські якості, що є важливими у сучасному суспільстві.

Т. Засєкіна визначає інтегративний підхід як методологічний підхід до освітнього процесу, в основі якого є інтеграція його компонентів [12, с. 77], що вказує на важливість комплексного підходу до організації навчання. Інтегративний підхід передбачає взаємодію різних складових освітнього процесу, таких як зміст навчання, методи і форми організації діяльності, що забезпечує цілісність і гармонійність освіти. Це дозволяє створити умови для розвитку учнів не лише в рамках окремих предметних галузей, але й сприяє формуванню міждисциплінарних зв'язків. У контексті сучасних вимог до освіти, інтеграція різних компонентів навчання є необхідною для створення більш гнучкої і адаптивної освітньої системи, здатної реагувати на соціальні, економічні та технологічні зміни. Інтегративний підхід сприяє розвитку критичного мислення, креативності та іншого роду навичок, які є важливими для успішної соціалізації і професійної діяльності учнів. Ми виділили чотири основні групи лідерських навичок учнів: особистісні (ініціативність, тайм-менеджмент, гнучкість, цілеспрямованість, відповідальність, стресостійкість); соціальні (емоційний інтелект, комунікативність, здатність працювати в команді, соціальна відповідальність, автономність у діях); когнітивні (критичне мислення, креативність, здатність вирішувати проблеми, самонавчання та

саморозвиток, цифрова та медіаграмотність); громадянські (громадянська свідомість, волонтерство, безпека, участь у житті громади, толерантність) [8].

О. Барановська розглядає проблему міжпредметної інтеграції в контексті профільного навчання, зокрема її практичну орієнтацію та роль у зменшенні навантаження на інваріантну частину змісту навчання [10]. На думку авторки, сучасний підхід до розуміння проблеми інтеграції навчання ґрунтується на ключових принципах, таких як фундаментальність і цілісність освіти, а також системний і особистісний підходи. Відбувається процес формування уявлення про інтеграцію як стратегію розвитку особистості, яка володіє якостями високоосвіченої людини, здатної легко адаптуватися в будь-яких умовах. Сучасне розв'язання проблеми інтеграції навчання полягає в можливості вивчення природничих і гуманітарних дисциплін як складових єдиної загальнолюдської культури, акцентуванні на ціннісних аспектах наукового пізнання та використанні історико-культурного компонента під час вивчення предметів природничого циклу [11].

Ми вважаємо, що ефективне формування лідерських навичок учнів можливе через активну участь у практичній діяльності, що сприяє розвитку відповідних якостей. У зв'язку з цим, в ліцеї впроваджена ефективна система проєктної діяльності, яка забезпечує учнів реальними можливостями для практичного застосування лідерських навичок. Ця система включає різноманітні проєкти, де учні активно залучені до планування, реалізації та оцінювання результатів, що дозволяє їм розвивати відповідальність, ініціативність, здатність працювати в команді та навички критичного мислення [14]. У наших попередніх дослідженнях було проаналізовано впровадження проєктів, що реалізуються за допомогою комп'ютерного моделювання, у межах STEM-освіти, яка суттєво відрізняється від традиційних форм навчання. Зазначена освітня система забезпечує умови для розвитку та вдосконалення аналітичних і творчих

здібностей учнів, надаючи їм можливість працювати в команді, підвищувати самостійність у набутті нових знань та вдосконалювати ключові компетенції. Такий вид діяльності сприяє інтеграції навчальних дисциплін, формуванню в учнів навичок застосування сучасних технологій і комп'ютерного моделювання в освітньому та практичному контекстах [15].

В межах академічної свободи, заклад освіти ліцей №157 Оболонського району міста Києва реалізує освітній проєкт Лідерство, засноване на цінностях, метою якого є формування лідерських навичок у учнів закладів загальної середньої освіти, а також виховання ціннісної складової соціокультурної орієнтації особистості. Філософія цього проєкту полягає в розвитку ціннісних орієнтирів учнів та їх здатності до соціокультурного самовираження. Новаторським аспектом створення проєктної роботи є гнучкість освітньої системи, що дозволяє залучати всіх учасників освітнього процесу, включаючи стейкхолдерів, до створення нових навчальних продуктів.

Завдяки інтеграції предметів та застосуванню методу проєктної діяльності, учні та викладачі розвивають креативне та критичне мислення, вдосконалюють цифрові компетенції, розвивають навички комунікації та самопрезентації. Крім того, цей процес сприяє розширенню когнітивних навичок учнів, збагаченню їхнього інтелектуального досвіду, а також взаємонавчанню між різними навчальними дисциплінами.

Зокрема, через використання навички самопрезентації в проєктній роботі учні долучаються до процесу соціалізації, представляючи свої дослідження, що відображають естетичний смак і колективну творчість. Це є важливим етапом осмислення власних досягнень та забезпечення їх збереження і розвитку в майбутньому.

Інтеграція мистецтва, інформатики та англійської мови в освітньому процесі є потужним педагогічним інструментом, який дозволяє сформувати в

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

учнів багатогранні компетенції, що взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи комплексний підхід до навчання. Ця інтеграція має кілька ключових особливостей, що сприяють розвитку як творчих, так і технічних навичок у учнів, а також підвищують їх здатність до міждисциплінарного мислення.

Інтеграція цих предметів надає учням можливість виявити креативність і творчий підхід до навчання. Мистецтво, у своєму різноманітті форм, дозволяє учням виражати свої ідеї через графічні, відео та мультимедійні продукти, що, у свою чергу, збагачується знаннями з інформатики, оскільки учні освоюють інструменти для створення та редагування цифрових медіа. Водночас використання англійської мови як інструмента для опису та презентації своїх робіт забезпечує поглиблене розуміння термінології та контексту, що розширює можливості комунікації на міжнародному рівні.

Інтеграція мистецтва з інформатикою та англійською мовою розвиває у учнів міждисциплінарні навички. Створення проектів, які поєднують знання з різних предметів, дозволяє розвивати здатність до вирішення складних завдань, де потрібно застосовувати як творчий підхід, так і технічні навички. Це може включати використання програмного забезпечення для створення мистецьких продуктів, а також написання текстів і презентацій англійською мовою, що дозволяє учням не лише опановувати професійні інструменти, а й розвивати мовні та комунікативні здібності.

Крім того, технологічний аспект цієї інтеграції надає учням доступ до новітніх цифрових технологій, що є важливим елементом підготовки до сучасних професійних вимог. Наприклад, учні можуть використовувати цифрові ресурси для створення мультимедійних проектів, що поєднують мистецтво та інформаційні технології, а англійська мова служить засобом для презентації результатів на міжнародних платформах, що сприяє розвитку їхніх глобальних компетенцій.

Не менш важливим є розвиток комунікаційних навичок через використання англійської мови для представлення результатів проектної діяльності. Учні вчаться формулювати свої думки і представляти свої досягнення як в усній, так і в письмовій формі, що є важливим аспектом академічної та професійної комунікації. Це сприяє формуванню в учнів здатності до ефективної комунікації у різних контекстах, зокрема у міжнародному середовищі.

Інтеграція сприяє розвитку культурної складової учнів. Мистецтво дозволяє не лише вивчати культурні особливості різних народів, а й виражати власну культурну ідентичність через творчі роботи. Інформатика та англійська мова забезпечують умови для представленості цих культурних продуктів у глобальному контексті, сприяючи розвитку міжкультурної комунікації та взаєморозуміння.

Отже, інтеграція мистецтва, інформатики та англійської мови створює ефективне середовище для формування широкого спектру компетентностей, що охоплюють творчі, технічні, комунікаційні та культурні аспекти. Цей підхід дозволяє учням не лише опановувати знання в окремих предметних галузях, а й готувати їх до активної участі в глобальному суспільстві та професійному середовищі.

Організація процесу реалізації проєкту залежить від ініціативи викладача, який є основним координатором і модератором проектної діяльності. Успіх реалізації проєкту безпосередньо пов'язаний з розумінням педагогом важливості формування лідерських навичок у учнів. Викладач є наставником і лідером у колективній роботі, що забезпечує ефективність і результативність навчального процесу.

Як приклад, розглянемо план-карту проєкту з предмету мистецтво в інтеграції з інформатикою та англійською мовою [9] (таблиця 1) та карти-схеми інтегрованого проєкту (таблиця 2) .

Таблиця 1

План-карта
з мистецтва, англійської мови, інформатики
“ Інтегрований проєкт з введенням лідерського вектора”
11 клас

Назва проєкту:	Замки та фортеці української спадщини - невичерпна історія легендарного народу.
Лідерські навички:	1. Навички життєвої рівноваги. 2. Комунікативні та організаторські навички.
Під час проєкту учні навчатимуться:	1. Досліджувати культурно-історичну спадщину українського народу. 2. Бути патріотами своєї країни. 3. Використовувати цифрові технології для створення інформаційного буклету з використанням англійської мови та публікувати його в соціальних мережах. 3. Створювати план роботи над проєктом. 5. Презентувати свій проєкт перед громадою. 6. Розвивати впевненість у собі. 7. Відстоювати власну думку та обґрунтовувати її. 8. Ефективно взаємодіяти з іншими учнями, спільно приймати рішення. 9. Дотримуватися мовленнєвої культури.
Цінності, якими вчитель наповнюватиме освітній простір	Лідерство Відповідальність Віра в успіх завдяки власним зусиллям Креативність Життєстійкість Ентузіазм Віра в добро

Таблиця 2

Карта-схема інтегрованого проекту

Вчитель	Тема за державною програмою	Мета діяльності
Мистецтво		
Вчитель мистецтва	Мистецтво європейського культурного регіону	1. Актуалізувати знання учнів про культурно-історичну спадщину українського народу. 2. Провести дослідницьку діяльність щодо архітектури фортифікаційних споруд.
Інформатика		
Вчитель інформатики	Підготовка та реалізація інформаційної системи	1. Організація спільної роботи над документом. 2. Підбір редактора верстки. 3. Розроблення і підбір колірної схеми та типографії. 4. Застосування інтерактивних методів у розробленні. 5. Експорт готового продукту.
Англійська мова		
Вчитель англійської мови	Подорож «On the road»	1. Актуалізація знань учнів про пасивний стан. 2. Використання в мовленні прифменників руху. 3. Формування навичок точного та художнього переказів.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Кількість годин	Соціально-ціннісний результат творчої діяльності всіх учасників освітнього процесу	Лідерські навички які формувалися в період проєктної діяльності
Мистецтво		
5	Створення екскурсійного буклета “Замки та фортеці України” з використанням української та англійської мови	1. Комунікативні та організаторські навички. 2. Громадянська навичка. 3. Мистецтво самопрезентації та красномовства. 4. Креативність. 5. Самонавчання і саморозвиток.
Інформатика		
10	Створення екскурсійного буклета “замки та фортеці України” з використанням української та англійської мов	1. Комунікативні та організаторські навички. 2. Цифрові навички. 3. Креативність. 4. Самонавчання і саморозвиток. 5. Навички сильного характеру «КОДЕКС ЧЕСТІ»
Англійська мова		
5	Створення екскурсійного буклета “Замки та фортеці України” з використанням української та англійської мов	1. Когнітивна гнучкість. 2. Мистецтво самопрезентації та красномовства. 3. Креативність. 4. Самонавчання і саморозвиток.

Джерело: власна розробка авторки

Проєкт, описаний у карті-схемі, демонструє сучасний підхід до формування лідерських навичок учнів через інтеграцію кількох навчальних дисциплін. Його структура спрямована на розвиток комплексних компетентностей, поєднуючи знання з мистецтва, інформатики та англійської

мови. Такий підхід забезпечує ефективну реалізацію міжпредметної інтеграції, що дозволяє учням формувати цілісне сприйняття освітнього процесу.

Однією з ключових переваг проєкту є орієнтація на розвиток комунікативних та організаторських здібностей, що необхідні для лідерів. Учні залучаються до співпраці, що сприяє розвитку вміння працювати в команді, ухвалювати спільні рішення та відповідально виконувати свої завдання. Особлива увага приділяється навичкам публічної самопрезентації, які формуються через презентацію результатів роботи перед аудиторією.

Використання цифрових технологій відіграє важливу роль у реалізації проєкту. Учні опановують інструменти для створення інформаційних матеріалів, що сприяє розвитку їхньої креативності, цифрової грамотності та вміння працювати з сучасними засобами комунікації. Така діяльність також підвищує рівень впевненості учнів у власних силах та мотивує до подальшого саморозвитку.

Проєкт сприяє формуванню громадянської свідомості, адже основною темою є дослідження української культурно-історичної спадщини. Це дозволяє учням відчувати значення власної ідентичності та зміцнити патріотичну позицію. Поєднання творчого і дослідницького компонентів стимулює учнів до активного пізнання світу, критичного мислення та творчого самовираження.

Таким чином, проєктна діяльність є інноваційним освітнім інструментом, який дозволяє гармонійно інтегрувати навчальні предмети, розвивати ключові навички лідера та формувати ціннісні орієнтири сучасної молоді.

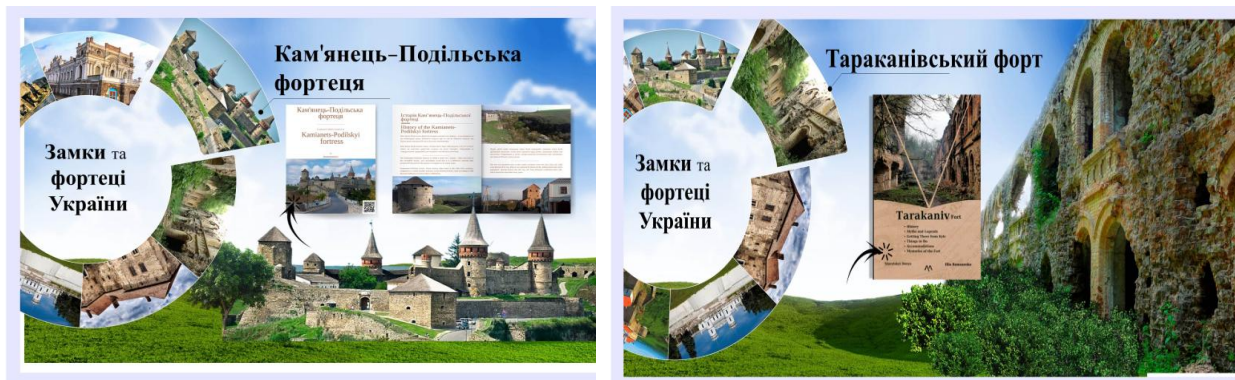
Інтеграція мистецтва в освітній процес відкриває учням і викладачам широкі можливості для практичного відображення результатів їхньої праці через різноманітні формати, такі як блоги, посібники, робочі картки та медіа ресурси. Цей підхід сприяє розвитку дослідницьких, пізнавальних та культурних аспектів учасників освітнього процесу, що дозволяє їм більш глибоко взаємодіяти з

матеріалом і розвивати критичне та креативне мислення. Зокрема, використання різноманітних медіа форм сприяє інтеграції сучасних технологій у навчання, що є важливим елементом підготовки учнів до соціокультурних та професійних викликів. Результатом проектної діяльності є створення буклетів «Замки та фортеці України» (рисунок 1)

Рисунок 1

Зразки буклетів «Замки та фортеці України»

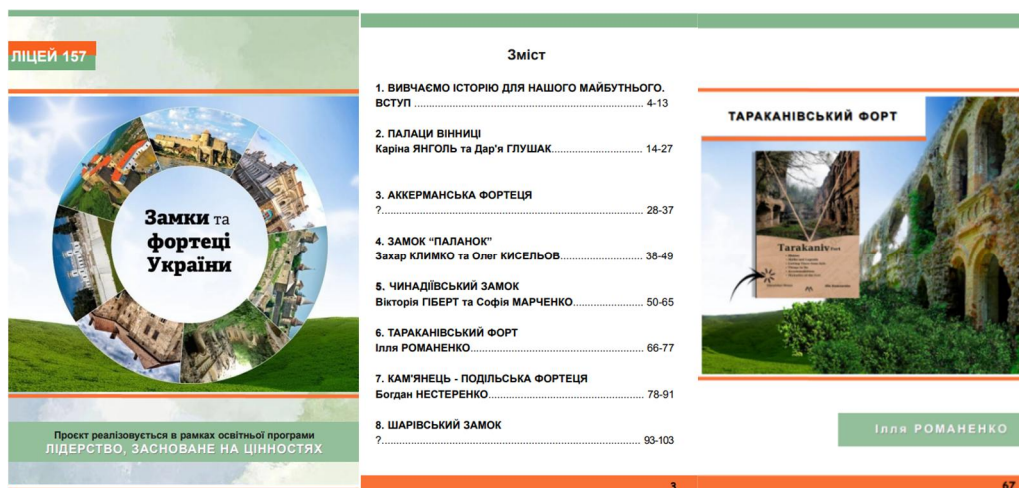
З проектами можна ознайомитися за покликанням

https://drive.google.com/drive/folders/1_HNBXdzj3k4VP1WH1bLZfIqINaspRp5d

В ході реалізації проекту розроблено макет робочого зошита «Замки України» (рисунок 3).

Рисунок 3

Макет робочого зошита «Замки України»

Міжпредметна інтеграція значно підвищує освітні можливості для учнів та педагогів, сприяючи їх активній участі в різноманітних проєктних ініціативах. У межах реалізації таких проєктів здобувачі освіти не лише набувають практичного досвіду передачі знань серед однолітків, а й активно популяризують результати власних досліджень. Цей підхід забезпечує ефективне використання цифрових, комунікативних і особистісних компетентностей, що створює умови для залучення до освітнього процесу ширшої аудиторії, включаючи стейкхолдерів різних рівнів, тим самим підсилюючи інтеграційні й освітньо-виховні аспекти навчання.

Висновки. У процесі дослідження було встановлено, що формування лідерських навичок учнів є ключовим завданням сучасної освіти, що набуває особливого значення в умовах глобальних викликів. Освітній процес, побудований на основі міжпредметної інтеграції, сприяє розвитку в учнів ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації до швидкозмінного світу. Міжпредметна інтеграція, особливо з залученням мистецтва, інформатики та англійської мови, створює умови для поєднання знань із різних дисциплін, що стимулює розвиток когнітивних, соціальних, особистісних та громадянських навичок. Мистецтво, як інтегративний компонент, не лише формує естетичний смак і духовність учнів, а й сприяє розвитку таких лідерських якостей, як креативність, критичне мислення, комунікація та здатність до командної роботи. Формування лідерських навичок учнів через міжпредметну інтеграцію не лише розширює їхні можливості, але й сприяє становленню соціокультурної особистості, здатної до самореалізації, адаптації та активної участі у суспільному житті. Це підкреслює необхідність подальшого вдосконалення методів і технологій міжпредметної інтеграції в освітньому процесі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти: Постанова від 23 листопада 2011 р. № 1392. Київ. URL: <http://surl.li/tjjgiu> (дата звернення: 11.12.2024).
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://surl.li/vjbuvo> (дата звернення: 11.12.2024) .
3. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. Лист МОН № 1/13749-23 від 12.09.23 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/89974/ (дата звернення: 11.12.2024)
4. Створення сприятливого навчального середовища. Тренінги. / за заг. ред. В. Ковальчука, упорядкування Л. Галіцина. К.: Шк.. світ, 2011. 128 с.
5. Ефективний урок: технології, структура, аналіз / Василь Ковальчук. К.: Шк. світ, 2011. 120.
6. Kovalchuk V., Iermak T. The development of communication skills of students of secondary school as a component of their leadership potential. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II. School Pedagogy. Preschool Pedagogy. May 28th-29th, 2021. Rezekne, Rezekne Academy of Technologies. 2021. p. 292–303. <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6384>
7. Ковальчук Василь, Єрмак Тетяна. Формування лідерських навичок в учнів закладів загальної середньої освіти: методичний посібник. Житомир: ПП «Рута», 2023. 228 с.
8. Єрмак Т. М. Класифікація і зміст лідерських навичок учнів закладів загальної середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. 2022. Вип. 3 (50). Ч.2. С. 267-273. DOI: 10.31376/2410-0897-2022-3-50-267-273.

9. Лідерство, засноване на цінностях: кейси уроків з формування лідерських навичок учнів: методичний посібник / за заг. ред. Ковальчука В.І., Єрмак Т.М. Козлової Т.В. Київ: ТОВ Видавнича група “Шкільний світ”. 2023. 55 с.
10. Барановська О. В. Модернізація змісту профільного навчання в світлі міжпредметної інтеграції. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2015. № 4-5. С. 80-86.
11. Барановська О. В. Міжпредметна інтеграція як провідна тенденція в організації профільного навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Т. 1. №. 22. С. 9-13.
12. Засєкіна Т.М. Інтеграція в шкільній природничій освіті: теорія і практика : монографія. Київ: Педагогічна думка, 2020. 400 с.
13. Лучко В., Житарюк І., Лучко В. Міжпредметна інтеграція математики та інформатики як чинник підвищення якості навчання у старшій школі при розв’язуванні задач підвищеної складності. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. №. 11 (29). С. 949-960.
14. Єрмак Т. М. Формування лідерських навичок учнів засобами проєктної діяльності. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. 4 (10). С. 449-459. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-448-458](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-448-458)
15. Kovalchuk V., Shevchenko L., Iermak T., Chekaniuk K. Computer Modeling as a Means of Implementing Project-Based Activities in STEM-Education. *Open Journal of Social Sciences*. 2021. 9. 173-183. DOI: 10.4236/jss.2021.910013.